

УДК 336:226

Михайло Михайлович СВЕРДАН

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, обліку та аудиту,
Університет економіки та права «КРОК», e-mail: sverdano@ukr.net

ПОДАТОК НА БАГАТСТВО: СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ ЗАСТОСУВАННЯ В КРАЇНАХ ОЕСР

Свердан, М. М. Податок на багатство: стан та тенденції застосування в країнах ОЕСР / Михайло Михайлович Свердан // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць; за ред.: М. І. Зверякова (голов. ред.) та ін. (ISSN 2313-4569). – Одеса: Одеський національний економічний університет. – 2015. – Вип. 3. – № 58. – С. 248–261.

Анотація. У статті досліджено фінансовий зміст податку на багатство та передумови його введення. Розглянуто особливості функціонування податку на багатство в умовах ринкової соціально орієнтованої економіки. Визначено найбільш важливу специфіку функціонування податку на багатство в країнах ОЕСР. Досліджено чинники, які обумовлюють становище й перетворення податку на багатство в сучасних умовах.

Ключові слова: податки; багатство; податок на багатство; оподаткування; податкова політика; податкова система.

Михаил Михайлович СВЕРДАН

кандидат экономических наук, доцент кафедры финансов, учета и аудита,
Университет экономики и права «КРОК», e-mail: sverdano@ukr.net

НАЛОГ НА БОГАТСТВО: СОСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ ПРИМЕНЕНИЯ В СТРАНАХ ОЭСР

Свердан, М. М. Налог на богатство: состояние и тенденции применения в странах ОЭСР / Михаил Михайлович Свердан // Вестник социально-экономических исследований: сб. науч. трудов; под ред.: М. И. Зверякова (глав. ред.) и др. (ISSN 2313-4569). – Одесса: Одесский национальный экономический университет. – 2015. – Вип. 3. – № 58. – С. 248–261.

Аннотация. В статье исследованы финансовое содержание налога на богатство и предпосылки его введения. Рассмотрены особенности функционирования налога на богатство в условиях рыночной социально ориентированной экономики. Определена наиболее важная специфика функционирования налога на богатство в странах ОЭСР. Исследованы факторы, которые обуславливают положение и преобразование налога на богатство в современных условиях.

Ключевые слова: налоги; богатство; налог на богатство; налогообложение; налоговая политика; налоговая система.

Mykhailo SVERDAN

PhD in Economics, Associate Professor, Department of Finance, Accounting and Auditing,
University of Economics and Law «KROK», e-mail: sverdano@ukr.net

WEALTH TAX: THE STATE AND APPLICATION TRENDS IN OECD COUNTRIES

Sverdano, M. (2015), Wealth tax: the state and application trends in OECD countries. Ed.: M. Zveryakov (ed.-in-ch.) and others [Podatok na bahatstvo: stan ta tendentsii zastosuvannia v krainah OESR; red.: M.I. Zveriakova (gol. red.) ta in.], Socio-economic research bulletin (ISSN 2313-4569), Odessa National Economic University, Odessa, Issue 3, No. 58, pp. 248–261.

Abstract. The financial essence of the wealth tax and its introduction preconditions are investigated in the article. The specificity of the functioning of wealth tax in a market social oriented economy is considered. The most important features of wealth tax functioning in OECD countries are determined. The factors that determine the position and converting of the wealth tax under modern conditions are researched.

Keywords: taxes; wealth; wealth tax; taxation; tax policy; tax system.

JEL classification: E620, H220

Постановка проблеми у загальному вигляді. Податкам належить вагоме значення в житті держави й суспільства. Насамперед, вони відіграють важливу роль в реалізації функцій держави. Податки є основою фіскальної макроекономічної політики держави, головним способом мобілізації бюджетних доходів, що створює належне підґрунтя для фінансування розвитку соціальної інфраструктури в суспільстві.

Зміст оподаткування полягає в розподілі (перерозподілі) суспільних доходів. Податки є найважливішими фінансовими регуляторами, які забезпечують вилучення та перерозподіл створеного в суспільстві національного доходу і концентрацію певної його частини у фондах грошових ресурсів держави. Фіскальна функція оподаткування створює об'єктивні передумови для втручання держави в економічні процеси, що відбуваються в суспільстві, чим обумовлюється не тільки розподільний, але й регулятивний вплив. Через податкове регулятивно-розподільне втручання держави в економіку здійснюється перерозподіл суспільних доходів в країні, а за допомогою елементів податку встановлюються вартісні пропорції такого розподілу. Впливаючи на пропорції функціонування ресурсів в економіці, оподаткування значною мірою обумовлює процеси генерації доходів, їх рух та розміщення, інвестування, платоспроможний попит, нагромадження капіталу та власності.

Конкретизуючи розподіл суспільних доходів шляхом оподаткування, варто зазначити, що держава визначає як масштаби податкових стосунків в цілому, так і рамки податкових відносин з окремими категоріями платників податків зокрема. Фінансова наука досліджує оподаткування як специфічний спосіб економічних відносин держави та суспільства, різних соціальних груп та безпосередньо з кожним індивідом. За весь час існування й розвитку податків держава намагається побудувати якісну податкову систему – ефективну, суспільно прийнятну, адекватну реаліям сучасності. Така побудова вимагає врахування та узагальнення світового історичного надбання у сфері оподаткування. Розробка цивілізованої податкової системи передбачає також вироблення в її складі досконалих моделей конкретних податків. Велика заслуга фінансової науки полягає в систематизації податків, розробці їх класифікації, виявленні найважливіших, найбільш ефективних та справедливих форм податків, виробленні практичних рекомендацій при створенні податкових систем.

Процес створення і розвитку податкових систем нерозривно пов'язаний з еволюцією суспільства, зі зміною форм державного устрою. Виникнення податків як економічного явища обумовлено поділом суспільства на класи і формуванням державних адміністративних інститутів. Суспільні класи з'явилися внаслідок поділу праці та появи приватної власності. А державні органи потребують коштів для фінансового забезпечення виконання покладених на них функцій. У подальшому значення оподаткування все більше посилювалося.

Історія оподаткування триває значно більше, ніж сучасна фінансова чи економічна наука. Перші письмові відомості про справляння податків відносяться до XVIII ст. до н.е. Ще в законах стародавнього Вавилону присутні деякі елементи, що збереглися в податковому законодавстві сьогодні; це, зокрема, поділ податків на два види (в царську скарбницю та на місцеві потреби), визначення суб'єктів оподаткування (вільні люди, що займаються певним видом діяльності), об'єктів оподаткування (з якого саме майна чи доходів вони стягуються), встановлення розміру податків (податкових ставок), порядку справляння податків, а також заходи стосовно захисту платників податків, тощо. Тобто, податкова практика є набагато старішою та на декілька тисячоліть випереджає фінансову науку, яка з'явилася внаслідок потреб практичної фінансової діяльності держави.

Покликанням фінансової науки виступило важливе питання, на яке вона мала дати відповідь: чи можливо та яким чином з безлічі різних податків створити оптимальну податкову систему. Податкова практика ставила численні конкретні питання, які в кожному історичному періоді та в кожній країні вирішувались по-різному; проте, існувала низка загальних проблем, без вирішення яких оподаткування існувати не могло, зокрема:

- чому індивіди взагалі мають сплачувати податки, навіть вони потрібні та чи можна без них обійтися?
- які податки є кращими (прямі чи непрямі) та з яких податків необхідно створювати податкову систему?
- хто має сплачувати податки (проблема визначення платника податків)?
- із чого варто справляти податок (проблема вибору об'єкта оподаткування)?
- якими мають бути розміри податків (проблема встановлення величини податків)?
- чи можливо замінити всю сукупність податків одним найбільш ефективним податком?

Податки сплачуються в грошовій формі, за рахунок доходів та відображають процеси розподілу. Доходи є основою економічної діяльності індивідів і використовуються для: задоволення поточних особистих потреб та інших інтересів; формування заощаджень та здійснення інвестицій; сплати податків. У свою чергу, величина доходів індивідів, рівень та структура споживання залежать від: рівня цін на предмети споживання; кількості та розміру податків.

Неоднакова величина доходів індивідів обумовлює, відповідно, також й різні обсяги споживання, утворення заощаджень та нагромадження власності, можливості зі сплати податків. Доходи дозволяють індивідам задовольняти свої поточні потреби, а за сприятливих умов ще й мати задоволення від можливостей заощаджувати частину доходів, інвестувати її в певні активи, займатись доброчинністю, тощо.

Доходи – показник міри участі кожного індивіда у створенні національного продукту, розподіл якого є водночас питанням розподілу доходів у суспільстві. Коли мова йде про розподіл національного доходу, то мають на увазі не тільки сукупність всіх доходів в країні, але й її національний продукт; тобто, розподіляти можна лише те, що реально створено, і не більше того. Теоретично, кожний індивід повинен отримати стільки, скільки йому по праву належить. Проте, нерівність доходів у суспільстві є очевидною та найбільшою соціальною проблемою у сфері розподілу доходів, що зумовлено цілою низкою причин об'єктивного та суб'єктивного характеру. Одна із причин нерівності індивідів у доходах – нерівний розподіл приватної власності та її успадкування.

Теорія фінансового розподілу намагається пояснити, яким чином та на яких засадах базується розподіл доходів та багатства в економіці. Розуміння цих принципів є надзвичайно важливим з багатьох міркувань, зокрема, з позиції подолання існуючої упередженості стосовно необхідності розподілу доходів не тільки на трудовій основі, але й на підставі багатства. Факт наявності багатства як наслідку нагромадженої власності в різних формах свідчить про можливість індивідів сплачувати більші податки.

Питання щодо розподілу доходів – одне із найважливіших і найбільш дискусійних у фінансовій науці. З цього приводу існують різні точки зору. Вважається, зокрема, що високі доходи та достаток – це несправедливі результати минулої спадщини й успіху, тоді як бідність виходить з дискримінації та відсутності сприятливих можливостей до збагачення. Натомість, стверджується, що індивіди одержують саме те, чого заслуговують, а державне втручання у ринковий розподіл доходів шкодить економічній ефективності та призводить до погіршення фінансово-економічного становища всіх індивідів у суспільстві. Однак, тільки держава спроможна визначити ефективні, справедливі засади розподілу суспільних доходів. Це відбувається шляхом оподаткування не тільки доходів, але й достатку у вигляді всього обсягу нагромадженої власності. З цією метою держава впроваджує особливий фіскальний інструмент – податок на багатство.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Податки на власність розглядаються як додатковий фіскальний засіб в розподілі доходів у контексті особистого прибуткового оподаткування. Податок на багатство – не лише представник категорії податків на власність, але й унікальний фіскальний інструмент, завдяки якому держава може оподатковувати цілісний обсяг власності індивіда.

Особисте багатство викликає в суспільстві різну реакцію. Неоднозначність поглядів має багатство і з фіскальної точки зору, або з інших позицій, які передбачають можливості мобілізації доходів державою. Наприклад, в часи середньовіччя збільшення податків часто

переходило в конфіскацію майна: в XIII–XVI ст. у Франції і в XVII ст. в Англії конфіскація практикувалася виключно для поповнення скарбниці шляхом справедливих або неправдивих звинувачень багатих людей в серйозних злочинах.

Фома Аквінський, італійський церковний діяч та філософ часів середньовіччя, який також зарахований римсько-католицькою церквою до ліку святих, найбільш богоугодною формою фінансування державних видатків вважав багатство знатних людей. Водночас, він не заперечував необхідності податків у певних ситуаціях. «Податок – це дозволена форма грабежу» – відомий вислів, який часто цитується в різних джерелах та подається в чистому вигляді, тобто, вирваним з контексту. У зв'язку з цим, може навіть здатися, що видатний мислитель дійсно розглядав оподаткування як щось злочинне і хибне. Втім, це не зовсім так. Ф. Аквінський говорив насправді про дещо інше – про те, що існує «грабіж без гріха», коли зібрані кошти використовуються на «загальне благо». Можливо, такий підхід теолога до суто фінансових проблем виходив з його релігійного постулату, що «будь-яке зло може бути приведене до деякої благої причини». Отже, визнаючи неоднозначність оподаткування як соціального інституту, Ф. Аквінський, тим не менш, говорив про його суспільну необхідність та корисність [1, с.205–238].

Податки ще доволі тривалий час визначались як «екстраординарне» джерело доходів держави. Діомеда Карафа, який в XV ст. деякий час був міністром фінансів Неаполітанського королівства, податки вважав джерелом доходів лише за надзвичайних обставин: правитель не повинен виснажувати народ великими поборами (а на випадок війни держава повинна збирати грошовий запас в мирний час).

Римський імператор Калігула (Гай Юлій Германік, 12–41 рр. н. е.) був прихильником прямого оподаткування, вказуючи: «Зауважте, що нітрохи не більше аморально обкрадати громадян відкрито, ніж нишком, збільшуючи непрямий податок на продукти, без яких вони не зможуть обійтися. Правити – означає красти, – всі знають це. Але можна це робити різними способами. Особисто я хочу красти відкрито». Дійсно, в Римській імперії перевага надавалась саме прямим податкам; свідченням цього є введення податку на багатство.

Як засвідчує історія, податок на багатство – досить поширений фіскальний інструмент держави. Він справлявся в різні часи, в різних країнах, незалежно від політичної ситуації, соціально-економічного становища в країні, релігії, тощо. Іслам – не виняток в контексті релігійного віросповідання. Загалом, ісламські країни не виділяються різноманітністю форм оподаткування та видів податків. Однак, податок на багатство займає у податковій системі належне місце. Як зазначається, ще на початку там були такі основні джерела доходів держави, викладені в Корані: Zakat, або податок на багатство (wealth-tax), що накладався виключно на багатих мусульман, які володіли багатством понад встановлені межі (Nisab – в шаріаті: мінімальна сума або власність, з якої справляється податок). При цьому, податок не стягується, доки не проходить один рік володіння багатством. До того ж, у випадку Nisab немає жодних спеціальних винятків (звільнень). В якості об'єктів оподаткування виступали золото та срібло (включаючи прикраси, тощо), тварини, товари, врожаї землі. Зокрема, Zakat накладався на золото та срібло, вартість яких оцінювалась в 200 та більше динам за ставкою 2½%. Податкова ставка такого ж розміру застосовувалась також щодо грошових коштів, товарів, інших форм власності [2, с.197]. Zakat становить один із п'яти обов'язків мусульман і асоціюється як «благодійність» (charity) [3, с.14]. Для багатства та його використання в ісламському праві існує чимало заборон [3, с.49–50]. Загалом, Zakat є розповсюдженим у фінансових системах ісламських країн. Також, в шаріаті є поняття «ріба» – обумовлений при укладенні угоди незаконний приріст певних товарів. Ріба стосується й угод, де одна сторона отримує дохід, не прикладаючи для цього жодних зусиль. Такі угоди, а також видача грошей під відсотки, заборонені шаріатом і є одним із найтяжчих гріхів. Заборона на відсотки та створення системи Zakat мають привести до такого процвітання, коли індивіди не будуть сприймати ці пожертвування як тягар. До того ж, індивіди стануть із задоволенням надавати благодійні (quard hasan) позики. Якщо державі потрібно більше коштів, ніж зібрано в такий спосіб, то уряд може використати не тільки капітальні збори – Zakat, але й може змусити індивідів надати частину своїх банківських депозитів державі, або й навіть застосувати, в гіршому випадку, інфляційне фінансування [3, с.121].

На проблему економічної нерівності та наростаючого розриву за рівнем багатства між індивідами чи соціальними групами в суспільстві звертав увагу Джон Мейнард Кейнс, який підкреслював: «Найзначнішими вадами економічного суспільства, в якому ми живемо, є... його довільний та несправедливий розподіл багатства і доходів» [4, с.110]. Дж. М. Кейнс відстоював певні позиції в проблемах розподілу. Насамперед, це стосується перспектив усунення значної економічної нерівності в розподілі доходів та багатства. За визначенням Дж. М. Кейнса, з ХІХ ст. капіталістичне суспільство досягло істотного прогресу в усуненні надмірної нерівності багатства та доходів шляхом прямих податків. Водночас, вказувались й деякі аргументи щодо побоювань подальшого просування таким шляхом: загроза надто великої спокуси до ухилення від сплати податків; уявлення про залежність зростання капіталу від ступеня спонукань до особистих заощаджень і залежність більшої його частини від заощаджень багатих індивідів за рахунок їх надлишків. Власне відношення до питання економічної нерівності Дж. М. Кейнс сформулював таким чином: існують «певні соціальні та психологічні виправдання значної нерівності доходів і багатства, однак не для настільки великого розміру, який має місце тепер». У підсумку констатувався факт значної нерівності в суспільстві за багатством та наголошувалося на необхідності використання прогресивного прямого оподаткування [4, с.372–375].

З часів Дж. М. Кейнса проблематичність питання щодо розподілу багатства та доходів не втратила своєї актуальності, більше того, це стало ще актуальнішим, набувши глобальних масштабів. У цій сфері пересікаються два протилежні підходи: прихильників «конвергенції» і її противників, представників «дивергенції». В країнах з розвинутою ринковою економікою існує й істотно посилюється нерівність в особистому розподілі багатства та доходів. Натомість, чим менш економічно розвинена країна, тим більш нерівномірним є розподіл багатства та доходів.

Нерівність у розподілі багатства і доходів, як зазначається, тісно пов'язана з позицією держави стосовно того, наскільки ефективно податкова система узгоджує суспільні цілі з соціальною справедливістю [5, с.303]. Виходячи з позиції істотної економічної нерівності за ознаками власності і доходів, а також тенденції її посилення, пропонується використовувати податок на багатство з методикою прогресивного оподаткування [6, с.172–204].

Відмічається, що демократичні уряди, явно не сприяють максимізації багатства [7, с.114]. Насправді, від держави тут майже нічого не залежить, особливо в умовах вільного ринку. Водночас, в ідеальному, індивідуалістичному суспільстві, держава повинна перерозподіляти багатство та доходи заможних осіб [7, с.128]. Використання податку на багатство доволі часто зазначається як необхідний фіскальний елемент в системі розподілу доходів і багатства в суспільстві [8, с.330; 9, с.198–213]. Додаткове багатство означає також вагомий податковий надходження для держави та посилення її фіскальної спроможності [10, с.335]. Усе, що збільшує податки, є перерозподілом раніше створеного багатства [11, с.188].

Податок на багатство здебільшого практикується (або функціонував) в економічно розвинених країнах, виступаючи особливим предметом досліджень [12, с.333; 13, с.451–463; 14, с.412–413; 15, с.241–265]. Надходження від податку на багатство, зазвичай, є доходами бюджетів місцевого рівня (рідко – доходами центрального бюджету в державі). Хоча податки на багатство складають незначну частину податкових доходів, вони становлять оплот фіскальних надходжень на місцевому рівні [16, с.105; 17, с.209]. Майнові податки (на нерухомість), як зазначається, тільки певною мірою виступають як часткова форма податку на багатство [18, с.235–253; 19, с.149–167]. Податок на багатство як податок на загальний обсяг приватної власності, починаючи з найнижчої поділки, є справедливим прямим оподаткуванням [20, с.93–94].

Податок на багатство об'єктивно набуває актуальності, що викликано динамікою соціально-економічного становища й очевидною тенденцією збагачення окремих індивідів чи навіть окремих прошарків суспільства. Відмічається, що нерівність за багатством зростає в будь-якому випадку [21, с.194–195; 22, с.87]. Запровадження податку на багатство, таким чином, є цілком закономірним. Перерозподіл власності заможних індивідів не покращить достаток інших соціальних верств, хоча, оподаткування багатства є необхідним [23, с.46; 24, с.236]. Однак, на відміну від інших податків, дещо ускладненим є завдання у визначенні та оцінці особистого багатства [25, с.236]. Більш простішим є, наприклад, справляння податку з доходів.

Хоча податок на багатство, з точки зору визначення податкової бази, має більш перспективні переваги як більш справедливої альтернативи по відношенню до особистого прибуткового податку чи податків на споживання [26, с.437–438].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Податок на багатство в сучасних умовах є досить мінливим. У 1990–2000 рр. чимало країн Європи скасували його: Австрія, Данія (1995 р.), Німеччина (1997 р.), Ісландія, Люксембург, Фінляндія (2005 р.), Швеція (2007 р.), Іспанія (2008 р.). Проте, деякі країни відновили з часом його знову: Ісландія (2010 р.), Іспанія (2011 р.); його відновлення передбачалось також в Німеччині (2014 р.). «Податок на багатство, який колись був наріжним каменем державних фінансів у європейських країнах, поступово скоротився на припущенні, що чим менше багатство оподатковується, тим більш його буде інвестовано в продуктивні активи» [27, с.205].

Податок на багатство справляється (стягувався) в рамках країн ОЕСР переважно на європейському континенті. Лише окремі країни ОЕСР використовували податок на багатство, зокрема, Мексика, де його було скасовано ще в 2007 р. [28, с.104].

Податок на багатство сьогодні використовується в багатьох європейських країнах. У кожній країні існує власна фіскальна модель податку на багатство. За часів свого існування, не зважаючи на все, податок на багатство підтвердив свою повноцінність та доцільність як ефективний фіскальний інструмент держави.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає у вивченні податку на багатство як специфічної, універсальної форми оподаткування цілісного обсягу приватної власності.

Податок на багатство на прикладі окремих європейських країн вже був відображений – Іспанія, Італія, Норвегія, Франція [29, с.61–68]. Ціль дослідження полягає в розкритті особливостей функціонування податку на багатство в інших західноєвропейських країнах.

Виклад основного матеріалу дослідження. В різних європейських країнах податок на багатство було запроваджено в різний час: в Нідерландах – в 1892 р. (з прогресивною шкалою ставок; в 2001 р. введена одна ставка); у Швеції – в 1910 р. (з прогресивною шкалою ставок; в 1992 р. введена одна ставка); в Німеччині – в 1923 р. (з єдиною ставкою) [30, с.168]. Багато європейських країн впроваджували податок на багатство значно пізніше – в 1970-х рр.

Варто відмітити, що у Швеції ставка податку на багатство до початку процесу його масової ліквідації, була найвищою серед всіх країн (в основному – європейських), де він використовувався (табл. 1).

Таблиця 1

Максимальні ставки податку на багатство в окремих країнах ОЕСР, 1990 р. [31, с.72]

Країна	Максимальна ставка податку (maximum annual net worth tax rate), %
Данія	1,2 (на чисту вартість багатства понад 138 600 датських крон)
Іспанія	2,0 (на чисту вартість багатства понад 2,5 млрд. іспанських песет)
Нідерланди	0,8
Німеччина	0,5
Франція	1,5 (на чисту вартість багатства понад 40 млн. французьких франків)
Швеція	3,0
Японія	0,8

Історія податку на багатство, насправді, є найбільш тривалою у світовій еволюції оподаткування. Можна навіть стверджувати, що податок на багатство є чи не найпершою, первинною формою оподаткування.

Податок на багатство дозволяє чітко виділити і зафіксувати, з належним економічним обґрунтуванням, всі головні елементи податкового механізму: суб'єкт податку, база та об'єкт

оподаткування, ставки, пільги, строки сплати, тощо. Іншим не менш важливим питанням практичності податку на багатство є його розмір та оцінка тягаря оподаткування в цілому.

Більш проблематичним є визначення рівня економічної нерівності в суспільстві за ознакою багатства, ніж, для порівняння, за критерієм доходів (або споживання). Зокрема, економічну нерівність за доходами можна виміряти з допомогою коефіцієнта Джині і кривої Лоренца. Коефіцієнт Джині (індекс концентрації доходів) – це макроекономічний показник, що характеризує диференціацію грошових доходів населення у вигляді ступеня відхилення фактичного розподілу доходів від абсолютно рівного їх розподілу між жителями країни; він є найбільш відомим як міра економічної нерівності доходів домогосподарств певної країни чи регіону [32, с.124–126]. Крива Лоренца – це графічне відображення функції розподілу; вона також була запропонована як показник нерівності в доходах населення [33, с.209–219]. Іноді коефіцієнт Джині та криву Лоренца використовують для встановлення рівня економічної нерівності за нагромадженням багатством, однак в такому випадку необхідною умовою стає невід’ємність чистих активів домогосподарств.

За будь-яких обставин, розподіл відбувається на основі доходів. Водночас, існують такі чотири основні принципи, за якими розподіляються доходи в суспільстві:

- зрівняльний (егалітарний) розподіл доходів означає, що всі члени суспільства (чи його частина) одержують однакові доходи, а блага розподіляються за принципом «всім порівну». Він існував у первісному суспільстві, як єдино можливий. Проте, цей метод на практиці виявився неефективним, оскільки підриває стимули до продуктивної праці, підприємництва й інвестицій, ощадливого використання ресурсів. Розподіл доходів та економічну нерівність у суспільстві сучасна фінансова наука досліджує в межах фундаментального співвідношення між рівністю доходів й ефективністю економіки. Основний аргумент на користь рівного розподілу доходів – його необхідність для максимізації задоволення потреб споживача, або граничної корисності. Втім, спосіб розподілу доходу – важливий чинник, що визначає обсяг виробництва і розподілу доходу. Головне доведення на користь нерівності доходу є те, що в результаті рівність зменшує обсяг розподілюваного доходу: послідовна реалізація принципу максимізації граничної корисності потребує зрівняльного розподілу доходів та благ, що категорично суперечить сутності ринкової економіки; принцип, що фактично не реалізується на практиці, вступає у конфронтацію з об’єктивною дійсністю;
- привілейований розподіл доходів та благ є властивим для тих країн, де не вистачає розвинутої демократії та сформованого громадянського суспільства. Заможні клани, що змінюють один одного та залишаються при владі, самочинно розподіляють суспільні доходи на свою користь, у той час як більша частина суспільства перебуває в постійній незабезпеченості та нужді. Такий спосіб розподілу доходів поширений в економічно нерозвинутих країнах. Крім цього, таке «панування» владних еліт відбувається, зазвичай, в таємному режимі, тобто неофіційно;
- ринковий розподіл доходів у суспільстві передбачає, що вирішальна роль тут повинна належати ринку, його стихійному механізму ціноутворення. Доходи регулюються законами ринкової економіки – попиту та пропозиції, а також спадної граничної продуктивності (віддачі). До того ж, цей метод діє тим ефективніше, чим жорсткішою є ринкова конкуренція й ефективнішою є економічна роль держави. У цій ситуації кожний власник певного ресурсу одержує дохід – відповідно до господарської корисності та його продуктивності (підприємці – прибутки, працівники – заробітну плату, кредиторі – відсотки, власники землі й іншого майна – ренту, орендну плату). Водночас, це породжує значну економічну нерівність серед різних соціально-економічних прошарків у суспільстві;
- розподіл доходів за багатством засвідчує можливість отримання додаткових доходів індивідами, які нагромаджують та передають в спадщину певну власність (бізнес, землю, будинки, транспортні засоби, цінні папери та інші активи, тощо). Цей спосіб є поширеним в сучасному суспільстві, доповнюючи та посилюючи ринковий метод потужними стимулами до фінансово-економічної активності заради нагромадження особистого багатства.

Очевидно, що в ринкових економічних умовах є необхідність використання податку на багатство.

При цьому, він гармонійно співвідноситься з іншими податками, що становлять сумарний рівень податкового навантаження для індивідів.

В Італії податок на багатство справляється порізно з нерухомості та фінансових активів. Зокрема, податок на фінансові активи стягується окремо – в країні (*Imposta di bollo su conti corrente e attività finanziarie*) та за кордоном (*Imposta sul valore delle attività finanziarie all'estero*). Для національних фінансових активів ставка податку становить 0,2%, а у випадку банківських рахунків застосовується фіксована грошова сума, яка становить € 34,20. Для іноземних фінансових активів, розміщених за кордоном, застосовується тільки податкова ставка в розмірі 0,2%. Для зарубіжних фінансових активів італійський уряд підвищив ставку від 0,1% в 2011–2012 рр. до 1,5% в 2013 р. та до 2% в 2014 р. Особисте податкове звільнення (неоподатковуваний мінімум) існує тільки для фінансових активів, розміщених в Італії, і становить € 5,000 [34, с.94, 226–228]. Податок на багатство в Італії, до цього, було скасовано в 1992 р.; оподаткуванню підлягала нерухомість, за винятком основного місця проживання та сільськогосподарських угідь.

У Норвегії податок на багатство включно до 2012 р. справлявся за єдиною ставкою – 1,1% (0,4% – національний податок, 0,7% – муніципальний податок) з обсягу власності, що перевищувала 700 тис. норвезьких крон (\approx € 83 тис.) [35, с.122]. У 2014 р. податок на багатство також стягувався за ставкою 1,1% з обсягу власності, яка була більшою за 870 тис. норвезьких крон (\approx € 103 тис.). У 2015 р. податок на багатство у Норвегії справлявся за ставкою 0,85% (0,15% – національний податок, 0,7% – муніципальний податок) від вартості чистих активів, що перевищували 1,200 млн. норвезьких крон (\approx € 142 тис.) [36, с.422]. До того ж, Норвегія – єдина скандинавська країна, де наразі присутній податок на багатство.

В Ісландії податок на багатство було запроваджено ще в 1958 р. Через майже як півстоліття податок на багатство було на деякий час призупинено – в 2006 р., однак згодом знову відновлено – в 2009 р. Об'єкт оподаткування оцінюється в мільйонах ісландських крон (ISK). До бази оподаткування податком на багатство зараховуються фінансові активи, нерухомість та бізнес-активи. У 2010 р. податок на багатство стягувався за ставкою 1,25% з чистої вартості активів, які перевищували ISK 90 млн. (\approx € 660 тис.). У 2011 р. ставка податку була підвищена до 1,5%, а вартість чистих активів знижена до ISK 75 млн. (\approx € 467 тис.). У 2012 р. була введена ще одна ставка податку на багатство – 2% для чистих активів, які перевищували ISK 150 млн. (\approx € 933 тис.) [37, с.27]. Досвід та практика використання податку на багатство в Ісландії доводить доцільність прогресивної методики оподаткування індивідуального багатства.

Швейцарія – одна із перших європейських країн, де було запроваджено податок на багатство. У Швейцарії податок на багатство був відомий ще в XIX ст. У сучасних умовах податок на багатство у Швейцарії справляється на кантональному та муніципальному рівні: 26 кантонів (*Kanton*) та 6 напівкантонів (*Landesteil*) [35, с.123]. На центрально-державному рівні швейцарської конфедерації податок на багатство не справляється внаслідок чіткого розмежування податкових джерел мобілізації бюджетних доходів та його закріплення на місцевому рівні [38, с.36]. Методика стягнення податку на багатство – шкала прогресивних ставок. У більшості кантонів податок на багатство не справляється, зазвичай, якщо чиста вартість активів індивіда менша, ніж F 100 тис. Крім цього, в деяких швейцарських кантонах податок на багатство починає справлятися при досягненні індивідом чистих активів в розмірі F 500 тис. У більшості кантонів Швейцарії податок на багатство стягується у випадку, коли чисті активи становлять F 200 тис. Швейцарський податок на багатство – найнижчий у світі: він не є надто високим та обмежується всього до 1%, хоча, водночас, існує доволі «крутий» податок на особисті заощадження індивідів [39, с.135]. Прогресія максимальних податкових ставок перебуває в діапазоні 0,13–0,94% залежно від кантону та муніципалітету проживання індивіда в Швейцарії (табл. 2).

Нідерланди, як і Швейцарія, також одна із перших європейських країн, в яких було запроваджено податок на багатство (*Wet Vermogensbelasting*). Ця подія датується 1890-ми рр. У первозданному класичному вигляді, податок на багатство в Нідерландах проіснував понад століття. До 2001 р., коли було скасовано податок на багатство в Нідерландах, чисте багатство оподатковувалось за єдиною ставкою 0,7%; величина особистого податкового звільнення становила f 200 тис. (голландських гульденів, fl.) [34, с.302]. В сучасних умовах податок на

багатство в Нідерландах накладається на фінансові доходи від заощаджень та інвестицій на рівні 4% від чистого багатства індивіда. Зазначені доходи оподатковуються як податком на багатство за ставкою 1,2% (30% понад потенційний, ймовірний дохід на рівні 4%). Розмір особистого податкового звільнення становить € 21,140 [34, с.94; 40, с.77].

Таблиця 2

Податок на багатство у Швейцарії (в столицях кантонів)*

Кантон	Столиця кантону	Податок на багатство (ставки податку – %, залежно від величини багатства – F)					
		100 000	200 000	500 000	1 000 000	5 000 000	10 000 000
Нідвальден	Штанс	0,04	0,09	0,12	0,12	0,13	0,13
Обвальден	Зарнен	0,08	0,11	0,14	0,14	0,15	0,15
Швіц	Швіц	0,00	0,00	0,11	0,15	0,17	0,18
Урі	Альтдорф	0,00	0,00	0,14	0,18	0,22	0,22
Золотурн	Золотурн	0,00	0,10	0,19	0,21	0,23	0,23
Люцерн	Люцерн	0,00	0,14	0,22	0,24	0,26	0,27
Цуг	Цуг	0,00	0,00	0,06	0,16	0,27	0,28
Аппенцель-Іннерроден	Аппенцель	0,00	0,14	0,23	0,25	0,28	0,28
Тургау	Фрауенфельд	0,00	0,00	0,18	0,25	0,29	0,30
Граубюнден	Кур	0,00	0,06	0,21	0,30	0,33	0,34
Гларус	Гларус	0,00	0,09	0,26	0,32	0,36	0,37
Аппенцель-Ауссерроден	Херізау	0,00	0,10	0,27	0,35	0,40	0,41
Ааргау	Арау	0,00	0,03	0,21	0,32	0,47	0,49
Санкт-Галлен	Санкт-Галлен	0,00	0,12	0,34	0,41	0,47	0,48
Цюріх	Цюріх	0,00	0,03	0,11	0,19	0,50	0,59
Шаффхаузен	Шаффхаузен	0,00	0,11	0,27	0,45	0,50	0,51
Юра	Делемон	0,00	0,21	0,31	0,40	0,55	0,58
Берн	Берн	0,00	0,22	0,32	0,42	0,58	0,60
Тічіно	Беллінцона	0,00	0,00	0,30	0,42	0,61	0,64
Вале	Сьон	0,13	0,28	0,41	0,50	0,63	0,64
Фрібур	Фрібур	0,00	0,43	0,51	0,63	0,65	0,65
Невшатель	Невшатель	0,05	0,31	0,52	0,69	0,69	0,69
Базель-Ланд	Лісталь	0,00	0,06	0,33	0,61	0,75	0,76
Во	Лозанна	0,00	0,32	0,52	0,65	0,76	0,78
Базель-Штадт	Базель	0,00	0,11	0,32	0,48	0,78	0,79
Женева	Женева	0,00	0,06	0,30	0,49	0,87	0,94

* Податок на багатство, включаючи кантональний, комунальний і церковний податки

Таким чином, у світі існують різні альтернативні моделі податку на багатство. Кожна країна використовує власний механізм справляння податку на багатство. У будь-якому випадку, фіскальний зміст контексту нагромадженої власності залишається сталим: оподаткування багатства за допомогою податку на багатство. І, в принципі, не настільки важливо, яка саме модель податку на багатство використовується.

Висновки і перспективи подальших розробок. Податок на багатство є ефективним фіскальним інструментом держави, що дозволяє справедливо розподіляти суспільні доходи. Очевидно, що податок на багатство явно виділяється в загальній податковій масі, а створення та примноження багатства може запропонувати більший простір для фінансової експлуатації платників податків [41, с.150, с.230].

Досвід використання податку на багатство у фіскальній практиці засвідчує його значну масштабність. Водночас, тенденції останніх десятиліть свідчать про його обмеженість та непостійний характер застосування. Якщо свого часу майже всі західноєвропейські країни використовували податок на багатство, то в сучасних умовах він присутній лише в деяких із них. Водночас, європейські країни, які скасували податок на багатство, наразі знову повертаються до його відновлення та повторного введення.

Певний досвід використання податку на багатство має Велика Британія – в 1975 р. [42, с.88]. У Великій Британії податок на багатство свого часу зазнав чимало суворой критики. Відмічається, що англійський податок на багатство – жорсткіший, ніж в інших країнах, через включення в механізм розрахунку багатства «owner-occupied houses», що у всіх інших моделях є виключеним (при особистому податковому звільненні в межах £ 50,000–100,000). Хоча, головним призначенням податку на багатство постало не використання його як фіскального засобу з метою збільшення доходів, а визначалась «інтенсифікація процесу перерозподілу багатства» [43, с.148]. Незважаючи на категоричність та специфіку фіскальної моделі, ідея стосовно введення податку на багатство у Великої Британії існує й сьогодні. Загалом податкова система Великої Британії є доволі фіскальною, насамперед, за кількістю податків, в тому числі – на власність.

Крім цього, в певних правлячих політичних партіях Великої Британії були наміри щодо запровадження податку на багатство в 1974 р. в тодішній англійській колонії Гонконг через надання відповідних доручень його владі. Однак, цього не відбулося, оскільки рішенням інших політичних сил Великої Британії постала однозначна відмова щодо цього: «Введення будь-якого податку в Гонконзі повинно бути справою для уряду Гонконгу» [42, с.413].

Незважаючи на ліквідацію податку на багатство в європейських країнах, варто відмітити також і протилежний напрям розвитку тенденцій щодо його застосування. Деякі країни-лідери ОЕСР також вже тривалий час мають наміри щодо впровадження податку на багатство – Австралія, Канада й інші. Це країни, де рівень економічної нерівності в суспільстві за багатством (власністю і доходами) є дуже високим. В них, як і в інших країнах світу, також присутня дуже велика дохідно-майнова нерівність, має місце висока соціальна поляризація суспільства.

В Австралії вже давно визначаються можливості використання податку на багатство, зважаючи на соціально-економічні умови в країні [44, с.7–15]. Сама ситуація є сприятливою, за різними оцінками, для введення податку на багатство. Аналітичні розрахунки й оцінки дозволяють констатувати, що податок на багатство в податковій системі Австралії є належно обґрунтованим та доречним [45, с.55–67].

В Канаді простежується аналогічна ситуація: ідея стосовно запровадження податку на багатство є актуальною. Відмічається, що держава фінансує видатки за рахунок податків, а також шляхом здійснення позик та використання механізмів створення грошей; при цьому, відбувається оподаткування різних джерел – доходів, витрат або багатства, а тенденція зростання нерівності в багатстві спонукає впроваджувати більше податків саме на заможних індивідів [46, с.17, с.114]. У підсумку, робиться висновок: «Для завершення прогресивності податкової системи ... Канада повинна закріпити податок на багатство» [47, с.242].

В якості прикладу застосування податку на багатство можна привести також досвід Туреччини, де його скандальне впровадження в 1940-х рр. викликало масове невдоволення та критику навіть у світовому масштабі. Турецький податок на багатство «Varlık vergisi» з таким же негативним успіхом передбачався до запровадження на Кіпрі [48, с.14–21, с.57–62]. Справа в тому, що сутність прояву податку на багатство в Туреччині зводилась не стільки до фінансово-економічних основ, скільки базувалась на соціально-етнічних засадах.

Досвід використання податку на багатство є різним. В кожній конкретній ситуації він має як позитивні сторони, так і негативні форми прояву [49, с.534–538]. Незважаючи на певні негативні ефекти, у більшості випадків факти використання податку на багатство є успішними. Наміри до повернення чи введення податку на багатство в країнах з ринково розвиненою економікою беззаперечно підтверджують його суспільну придатність. На основі цих та інших обставин можна стверджувати, що наміри держави стосовно введення податку на багатство цілком обґрунтовані. За період тривалої еволюції, податок на багатство підтвердив свою прагматичність, тому його підтримка та ініціювання є очевидними.

Література

1. Dyson R. W. *Aquinas: Political Writings* / [Ed. and Trans. by R. W. Dyson]. – Cambridge; New York: Cambridge University Press, 2002. – XLI, 312 p.
2. Zaki M. *History of Muslim rule: the prophet and the early rulers* / M. Zaki. – Aligarh: Beacon Publishers, 2006. – XII, 300 p.

3. Visser H. *Islamic finance: principles and practice* / [Ed. by H. Visser]. – Cheltenham; Northampton: Edward Elgar, 2009. – XI, 184 p.
4. Keynes J. M. *The General theory of employment, interest and money* / J. M. Keynes. – London: Macmillan, 1936. – XII, 403 p.
5. Alm J. *The challenges of tax reform in a global economy* / [Ed. by J. Alm, J. Martinez-Vazquez and M. Rider]. – New York: Springer, 2006. – X, 474 p.
6. Atkinson A. B. *Inequality: what can be done?* / [Ed. by A. B. Atkinson]. – Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2015. – XI, 384 p.
7. Winer S. L. *Political economy and public finance: the role of political economy in the theory and practice of public economics* / [Ed. by S. L. Winer, Hirofumi Shibata in association with the International Institute of Public Finance]. – Cheltenham; Northampton: Edward Elgar, 2002. – XII, 242 p.
8. Cullis J. G. *Public finance and public choice: analytical perspectives* / [Ed. by J. Cullis and Ph. Jones]. – 2nd ed. – Oxford; New York: Oxford University Press, 1998. – XXIV, 422 p.
9. Champernowne D. G. *Economic inequality and income distribution* / [Ed. by D. G. Champernowne and F. A. Cowell]. – Cambridge; New York: Cambridge University Press, 1998. – XX, 405 p.
10. Rose C. M. *Property as the Keystone Right?* / C. M. Rose // *Notre Dame Law Review*. – 1996. – Vol. 71. – No. 3. – Pp. 329–369.
11. McGee R. W. *The philosophy of taxation and public finance* / R. W. McGee. – London; Boston: Kluwer Academic, 2004. – VIII, 313 p.
12. Auerbach A. J. *Handbook of public economics. Vol. 5* / [Ed. by A. J. Auerbach, R. Chetty, M. Feldstein and E. Saez]. – Amsterdam; New York: North-Holland, 2013. – XIII, 481 p.
13. Messere K. *Tax policy in OECD countries: choices and conflicts* / [Ed. by K. Messere]. – Amsterdam: IBFD Publications BV, 1993. – 510 p.
14. Musgrave R. A. *Public finance in theory and practice; 5th ed.* / R. A. Musgrave, P. B. Musgrave. – New York: McGraw-Hill Book Co., 1989. – XVI, 627 p.
15. Cnossen S. *Public finance and public policy in the new century* / S. Cnossen and Hans-Werner Sinn, editors. – Cambridge: MIT Press, 2003. – XXX, 535 p.
16. Thompson F. *Handbook of public finance* / [Ed. by F. Thompson, M. T. Green]. – New York: Marcel Dekker, 1998. – XII, 665 p.
17. Slemrod J. *Tax policy in the real world* / [Ed. by J. Slemrod]. – Cambridge; New York: Cambridge University Press, 1999. – X, 515 p.
18. Day K. M. *Issues in the taxation of individuals* / [K. M. Day et al.; ed. by A. M. Maslove]. – Toronto; Buffalo: University of Toronto Press in cooperation with Fair Tax Commission of Ontario, 1994. – XIV, 260 p.
19. Eden L. *Retrospectives on public finance* / [Ed. by L. Eden]. – Durham: Duke University Press, 1991. – VIII, 409 p.
20. Sabine B. E. V. *A history of income tax* / B. E. V. Sabine. – London: Allen & Unwin, 1966. – 288 p.
21. Donlan T. G. *A world of wealth: how capitalism turns profits into progress* / [Ed. by Th. G. Donlan]. – Upper Saddle River, N.J.: FT Press, 2008. – XXIV, 215 p.
22. Merk A. *Sustainable wealth: achieve financial security in a volatile world of debt and consumption* / [Foreword by A. Merk]. – Hoboken: John Wiley&Sons, Inc., 2009. – XIV, 257 p.
23. Wehner P. *Wealth & justice: the morality of democratic capitalism* / [P. Wehner & A. C. Brooks; foreword by Ph. Jenkins]. – Washington, D. C.: AEI Press; Summit Distributed by the National Book Network, 2011. – XXI, 67 p.
24. Shapiro I. *Divide and deal: the politics of distribution in democracies* / [Ed. by I. Shapiro, P. A. Swenson and D. Donno]. – New York: New York University Press, 2008. – VI, 359 p.
25. Kaplow L. *The theory of taxation and public economics* / L. Kaplow. – Princeton; Oxford: Princeton University Press, 2008. – XX, 472 p.
26. Robbins D. *Handbook of public sector economics* / [Ed. by D. Robbins]. – Boca Raton: Taylor&Francis, 2005. – XV, 767 p.
27. *Living in dignity in the 21st century? Poverty and inequality in societies of human rights: the paradox of democracies.* – Strasbourg: Council of Europe, 2013. – 233 p.

28. *Engaging with high net worth individuals on tax compliance*. – Paris: Organization for Economic Cooperation and Development, 2009. – 108 p.
29. Свердан М. М. Податок на багатство: досвід і практика використання в європейських країнах / М. М. Свердан // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць. – Одеса: ОНУ. – 2014. – Вип. 1. – № 52. – С. 61–68.
30. Messere K. *Tax policy: theory and practice in OECD countries* / [Ed. by K. Messere, F. de Kam, Ch. Heady]. – New York: Oxford University Press, 2003. – XII, 267 p.
31. Fair D. E. *Fiscal policy, taxation, and the financial system in an increasingly integrated Europe* / [Ed. by D. E. Fair and Ch. de Boissieu; with contributions from J. Alworth et al.]. – Dordrecht; Boston: Kluwer Academic Publishers, 1992. – XII, 440 p.
32. Gini C. *Measurement of Inequality of Incomes* / C. Gini // *Economic Journal*. – 1921. – Vol. 31. – No. 121. – Pp. 124–126.
33. Lorenz M. O. *Methods of Measuring the Concentration of Wealth* / M. O. Lorenz // *Publications of the American Statistical Association*. – 1905. – Vol. 9. – No. 70. – Pp. 209–219.
34. *Cross country review of taxes on wealth and transfers of wealth: revised final report, EY*. – October 2014. – Luxembourg: Publications Office, 2014. – 405 p.
35. *OECD economic surveys: Chile 2012*. – Paris: Organization for Economic Cooperation and Development, 2012. – 123 p.
36. *Taxing wages 2015: special feature: modelling the tax burden on labour income in Brazil, China, India, Indonesia and South Africa*. – Paris: Organization for Economic Cooperation and Development, 2015. – 552 p.
37. *Iceland: advancing tax reform and the taxation of natural resources* / [Ph. Daniel, R. De Mooij, Th. Matheson and G. Michielse]. – Washington, D. C.: International Monetary Fund, 2011. – 80 p.
38. Laufenburger H. *Économie des finances suisses* / H. Laufenburger. – Genève: Librairie de l'Université, 1961. – 343 p.
39. Church C. H. *Switzerland and the European Union: a close, contradictory and misunderstood relationship* / [Ed. by C. H. Church]. – London; New York: Routledge, 2007. – XIX, 263 p.
40. *Tax reform in the 21st century: a volume in memory of Richard Musgrave* / [Ed. by J. G. Head and R. Krever]. – Austin: Alphen aan den Rijn, The Netherlands: Frederick, MD: Wolter Kluwer Law & Business; Kluwer Law International; Sold and distributed in North, Central and South America by Aspen Publishers, 2009. – XIII, 560 p.
41. Buchanan J. M. *The power to tax: analytical foundations of a fiscal constitution* / J. M. Buchanan, G. Brennan. – Cambridge; New York; Melbourne: Cambridge University Press, 1980. – XIV, 231 p.
42. Tiley J. *Studies in the history of tax law* / [Ed. by J. Tiley]. – Oxford: Hart Publishing, 2004. – Vol. 1. – XII, 417 p.
43. Trotman-Dickenson D. I. *Public sector economics: made simple* / D. I. Trotman-Dickenson. – London: Heinemann, 1983. – XIII, 283 p.
44. Fiedler M. R. G. *A wealth tax: a study of its economic aspects with special reference to Australia* / M. R. G. Fiedler. – Sydney: Australian Tax Research Foundation, 1983. – IV, 97 p.
45. Piggott J. R. *Wealth tax reform in Australia* / J. R. Piggott // *Growth*. – 1984. – No. 34. – Pp. 55–67.
46. Gillespie W. I. *Tax, borrow, and spend: financing federal spending in Canada, 1867–1990* / W. I. Gillespie. – Ottawa: Carleton University Press, 1991. – 347 p.
47. Guest D. *The emergence of social security in Canada; 3rd ed.* / [Ed. by D. Guest]. – Vancouver: UBC Press, 1997. – XV, 390 p.
48. Ökte F. *The tragedy of the Turkish capital tax* / [F. Ökte; trans. by G. Cox]. – London; Wolfboro, N. H.: Croom Helm, 1987. – XX, 95 p.
49. McCready D. J. *Wealth taxes: further arguments against* / D. J. McCready // *Canadian Public Administration*. – 1992. – Vol. 35. – No. 4. – Pp. 534–538.

References

1. Dyson, R. W. (2002), *Aquinas: Political Writings*. Ed. and Trans. by R. W. Dyson. Cambridge University Press, Cambridge, New York, XLI, 312 p.

2. Zaki, M. (2006), *History of Muslim rule: the prophet and the early rulers*, Aligarh: Beacon Publishers, XII, 300 p.
3. Visser, H. (2009), *Islamic finance: principles and practice*. Ed. by H. Visser. Edward Elgar, Cheltenham, Northampton, XI, 184 p.
4. Keynes, J. M. (1936), *The General theory of employment, interest and money*, Macmillan, London, XII, 403 p.
5. Alm, J., Martinez-Vazquez, J., Rider, M. (2006). Ed. by J. Alm, J. Martinez-Vazquez and M. Rider. *The challenges of tax reform in a global economy*, Springer, New York, X, 474 p.
6. Atkinson, A. B. (2015), *Inequality: what can be done?* Ed. by A. B. Atkinson. Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, XI, 384 p.
7. Winer, S. L., Shibata, H. (2002), *Political economy and public finance: the role of political economy in the theory and practice of public economics*. Ed. by S. L. Winer, Hirofumi Shibata in association with the International Institute of Public Finance, Edward Elgar, Cheltenham, Northampton, XII, 242 p.
8. Cullis, J., Jones, P. (1998), *Public finance and public choice: analytical perspectives*. 2nd ed. Ed. by J. Cullis and Ph. Jones, Oxford University Press, Oxford, New York, XXIV, 422 p.
9. Champernowne, D. G., Cowell, F. A. (1998), *Economic inequality and income distribution*. Ed. by D. G. Champernowne and F. A. Cowell. Cambridge University Press, Cambridge, New York, XX, 405 p.
10. Rose, C. M. (1996), «Property as the Keystone Right?», *Notre Dame Law Review*, Vol. 71, No. 3, pp. 329–369.
11. McGee, R. W. (2004), *The philosophy of taxation and public finance*, Kluwer Academic, London, Boston, VIII, 313 p.
12. Auerbach, A. J., Chetty, R., Feldstein, M., Saez, E. (2013), *Handbook of public economics*. Vol. 5. Ed. by A. J. Auerbach, R. Chetty, M. Feldstein and E. Saez. North-Holland, Amsterdam, New York, 481 p.
13. Messere, K. (1993), *Tax policy in OECD countries: choices and conflicts*. Ed. by K. Messere. IBFD Publications BV, Amsterdam, 510 p.
14. Musgrave, R. A., Musgrave, P. B. (1989), *Public finance in theory and practice*. 5th ed. McGraw-Hill Book Co., New York, XVI, 627 p.
15. Cnossen, S., Sinn, H.-W. (2003), *Public finance and public policy in the new century*, MIT Press, Cambridge, XXX, 535 p.
16. Thompson, F., Green, M. T. (1998), *Handbook of public finance*. Ed. by F. Thompson, M. T. Green Marcel Dekker, New York, XII, 665 p.
17. Slemrod, J. (1999), *Tax policy in the real world*. Ed. by J. Slemrod. Cambridge University Press, Cambridge, New York, X, 515 p.
18. Day, K. M., Maslove, A. M. (1994), *Issues in the taxation of individuals*. Ed. by A. M. Maslove. University of Toronto Press in cooperation with Fair Tax Commission of Ontario, Toronto, Buffalo, 260 p.
19. Eden, L. (1991), *Retrospectives on public finance*. Ed. by L. Eden. Duke University Press, Durham, VIII, 409 p.
20. Sabine, B. E. V. (1966), *A history of income tax*, Allen & Unwin, London, 288 p.
21. Donlan, T. G. (2008), *A world of wealth: how capitalism turns profits into progress*. Ed. by Th. G. Donlan. FT Press, Upper Saddle River, XXIV, 215 p.
22. Merk, A. (2009), *Sustainable wealth: achieve financial security in a volatile world of debt and consumption*, John Wiley&Sons, Inc., Hoboken, XIV, 257 p.
23. Wehner, P., Brooks, A. C., Jenkins, P. (2011), *Wealth & justice: the morality of democratic capitalism*, AEI Press, Summit Distributed by the National Book Network, Washington, D. C., XXI, 67 p.
24. Shapiro, I., Swenson, P. A., Donno, D. (2008), *Divide and deal: the politics of distribution in democracies*. Ed. by I. Shapiro, P. A. Swenson and D. Donno. New York University Press, New York, VI, 359 p.
25. Kaplow, L. (2008), *The theory of taxation and public economics*, Princeton University Press, Princeton, Oxford, XX, 472 p.
26. Robbins, D. (2005), *Handbook of public sector economics*. Ed. by D. Robbins. Taylor & Francis, Boca Raton, XV, 767 p.

27. *Living in dignity in the 21st century? Poverty and inequality in societies of human rights: the paradox of democracies*, (2013), Council of Europe, Strasbourg, 233 p.
28. *Engaging with high net worth individuals on tax compliance*, Organization for Economic Cooperation and Development, (2009), Paris, 108 p.
29. Sverdau, M. M. (2014), «Wealth tax: experience and using practice in the European countries», [Podatok na bahatstvo: dosvid i praktyka vykorystannia v yevropeiskykh krainakh], *Socio-economic research bulletin*, Issue 1, No. 52, pp. 61–68 (ukr)
30. Messere, K. (2003), *Tax policy: theory and practice in OECD countries*. Ed. by K. Messere, F. de Kam, Ch. Heady. Oxford University Press, New York, XII, 267 p.
31. Fair, D. E. (1992), *Fiscal policy, taxation, and the financial system in an increasingly integrated Europe*. Ed. by D. E. Fair and Ch. de Boissieu; with contributions from J. Alworth et al. Kluwer Academic Publishers, Dordrecht, Boston, XII, 440 p.
32. Gini, C. (1921), «Measurement of Inequality of Incomes», *Economic Journal*, Vol. 31, No. 121, pp. 124–126.
33. Lorenz, M. O. (1905), «Methods of Measuring the Concentration of Wealth», *Publications of the American Statistical Association*, Vol. 9, No. 70, pp. 209–219.
34. *Cross country review of taxes on wealth and transfers of wealth: revised final report*, EY, October 2014, Publications Office, Luxembourg, 405 p.
35. *OECD economic surveys: Chile (2012)*, Organization for Economic Cooperation and Development, Paris, 123 p.
36. «Taxing wages 2015: special feature: modelling the tax burden on labour income in Brazil, China, India, Indonesia and South Africa» (2015), Organization for Economic Cooperation and Development, Paris, 552 p.
37. Daniel, P., De Mooij, R., Matheson, T., Michielse, G. (2011), «Iceland: advancing tax reform and the taxation of natural resources», *International Monetary Fund*, Washington, D.C., 80 p.
38. Laufenburger, H. (1961), *Économie des finances suisses*, Librairie de l'Université, Genève, 343 p.
39. Church, C. H. (2007), *Switzerland and the European Union: a close, contradictory and misunderstood relationship*, Routledge, London, New York, XIX, 263 p.
40. Head, J. G., Krever, R. (2009), *Tax reform in the 21st century: a volume in memory of Richard Musgrave*. Ed. by J. G. Head and R. Krever. Alphen aan den Rijn, The Netherlands: Frederick, MD: Wolter Kluwer Law& Business; Kluwer Law International; Sold and distributed in North, Central and South America by Aspen Publishers Austin, XIII, 560 p.
41. Buchanan, J. M., Brennan, G. (1980), *The power to tax: analytical foundations of a fiscal constitution*, Cambridge University Press, Cambridge, New York, Melbourne, XIV, 231 p.
42. Tiley, J. (2004), *Studies in the history of tax law*. Ed. by J. Tiley. Hart Publishing, Oxford, Vol. 1, XII, 417 p.
43. Trotman-Dickenson, D. I. (1983), *Public sector economics: made simple*, Heinemann, London, XIII, 283 p.
44. Fiedler, M. R. G. (1983), *A wealth tax: a study of its economic aspects with special reference to Australia*, Australian Tax Research Foundation, Sydney, IV, 97 p.
45. Piggott, J. R. (1984), «Wealth tax reform in Australia», *Growth*, No. 34, pp. 55–67.
46. Gillespie, W. I. (1991), *Tax, borrow, and spend: financing federal spending in Canada, 1867–1990*, Carleton University Press, Ottawa, 347 p.
47. Guest, D. (1997), *The emergence of social security in Canada; 3rd ed.* UBC Press, Vancouver, XV, 390 p.
48. Ökte, F. (1987), *The tragedy of the Turkish capital tax*. Trans. by G. Cox. Croom Helm, London, Wolfboro, XX, 95 p.
49. McCready, D. J. (1992), «Wealth taxes: further arguments against», *Canadian Public Administration*, Vol. 35, No. 4, pp. 534–538.